

SOCIETAT

Cinquanta anys de la síntesi del LSD

El primer 'viatge'

En 1943 el químic suís Albert Hofmann provava, accidentalment, els efectes d'un nou compost: el LSD. Psiquiatres i artistes han mirat de treure utilitat d'aquesta droga. Però la part esperançadora del "viatge" es va acabar fa molt de temps.

Quan va néixer la cançó dels Beatles "Lucy in the Sky with Diamonds"? Els afeccionats a la música es referiran a alguna data de la dècada dels 60. Però, si anem més enrere, fins al fet més llunyà que puguem relacionar amb el seu origen, hem d'anar a parar a un laboratori suís, l'any 1943.

Era un divendres d'abril. Un químic suís, Albert Hofmann, havia decidit de sintetitzar de bell nou la molècula ja rebutjada pels tècnics de la seva empresa, la Sandoz, que buscava un medicament contra el mal de cap.

La substància es deia dietilamida de l'àcid lisèrgic i era la número 25 de les que els laboratoris assajaven. Per això, l'havien batejada amb el nom de LSD-25 -inicials que serviren als Beatles per a compondre el títol de la seva cançó-. Hofmann va tenir un estrany pressentiment i va provar novament la substància. Al cap d'unes hores, va haver de tornar a casa, on va viure

entre nombroses i estranyes sensacions, com ell mateix diria, "un incessant devesall d'imatges fantàstiques, d'extraordinàries formes amb un joc calidoscòpic de colors. Transcorregudes unes dues hores, el trastorn s'esvaí".

El LSD-25 era una de les substàncies obtingudes a partir de l'ergot, extracte de fong que produeix el sègol banyut, una malaltia d'aquesta planta. Aquest fong, que a l'Edat Mitjana produïa gangrena seca a braços o cames, que de vegades obligaven a amputar-los, també fou utilitzat, a la mateixa època, com a medicament, ja que permetia d'accelerar el part.

Els americans també l'aplicaren al part al llarg del segle XIX. I ja en el segle XX se n'obtingueren diverses substàncies, com

Allen Ginsberg, *beat on the road*. ARXIU

l'ergotamina, que encara avui és el fàrmac més utilitzat per a combatre la migranya. Al voltant del 1918 els químics havien identificat el principi actiu de l'ergot que produïa les contraccions de l'úter en el part. L'anomenaren ergonovina. També identificaren una estructura comuna a tots els derivats de l'ergot. En digueren àcid lisèrgic.

La identificació permetia de sintetitzar-ne grans quantitats i, a més, pro-

duir-hi certes modificacions, per veure si se n'obtenien compostos amb altres aplicacions. Els farmacòlegs de la Sandoz varen provar, entre altres, el LSD-25 en animals, però no els va cridar l'atenció i el varen abandonar.

Quan Hofmann hagué fet, involuntària-

Cronologia

1896. A. Hefter identifica la mescalina com l'ingredient més important del cactus peiot. Utilitzat durant segles en les cerimònies religioses dels indis asteques.

1918. E. Spaeth troba la fórmula química de la mescalina, cosa que permet d'avançar en l'estudi dels seus efectes farmacològics.

1943. Albert Hofmann descobreix accidentalment els efectes del LSD.

1947. Els laboratoris Sandoz comencen a sintetitzar i comercialitzar LSD.

1953. Ace Books publica *Junkie*, un relat autobiogràfic sobre l'addicció als *trips*. El signava William Lee (pseudònim de l'escriptor William Burroughs).

1954. Aldous Huxley publica l'assaig *Les portes de la percepció*, on descriu una experiència amb mescalina.

1955. R. Gordon Masson i la seva esposa Valentina, estudiosos dels efectes medicinals de les plantes, i el micòleg Roger Heim assisteixen a una cerimònia amb bolets al·lucinògens a Mèxic i els permeten d'endur-se'n mostres per a trobar-ne els principis actius.

1958. Hofmann aïlla el principi actiu dels bolets al·lucinògens, la psilocibina i la psilocina, d'efectes clínics semblants al LSD.

1960. LSD es converteix en la droga més popular dels Estats Units.

1960. Detenen Damià Escudé —un dels futurs gurus catalans del LSD— al Palau de la Música Catalana el mateix dia, a la mateixa hora i pel fet de cantar la mateixa cançó que el Molt Honorable Jordi Pujol.

1966. El LSD és il·legalitzat a Europa i als Estats Units.

1967. The Beatles editen el seu àlbum *Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band*, que inclou *Lucy in the Sky with Diamonds*.

1969. Arriben a Formentera els seguidors de Timothy Leary repartint *orange sunshine* a dojo entre la colònia de hippies autòctons que s'hi havia instal·lat. Ben aviat el màgic LSD va ser a l'abast dels assidus de Boccaccio.

1970. Els Rolling Stones editen el polèmic *Sticky fingers*, amb una caràtula presidida per una bragueta *made in* Andy Warhol, que inclou temes apològics de l'heroïna (*Brown sugar*) i de la morfina (*Sister morphine*).

que aquesta aplicació seria útil —i recentment ha declarat que encara ho pensa—, les expectatives no es varen complir. Entre 1947 i 1966, la Sandoz el va comercialitzar com a simple medicament. S'administrava als alcohòlics, per alliberar-los de la seva addicció, però el tractament no era millor que un ajut psicològic i emocional. Se'n donava a malalts terminals de càncer, per a alleujar-ne el dolor. Però es veia que feien tants "viatges" bons com dolents. Fins i tot la CIA va voler aprofitar el LSD com a arma química. Però les proves, que varen deixar algunes persones amb traumes irreversibles, no els devien convèncer.

Els metges també havien observat que alguns efectes del LSD recordaven certes malalties, com l'esquizofrènia. Per això, pensaren que la seva administració podia servir per a estudiar el mecanisme d'acció i un nou tractament. Però també es va veure que l'administració de LSD podia provocar l'aparició de desordres mentals en persones que hi tinguessin una certa predisposició. En definitiva, accelerava un procés de degeneració que podria haver trigat més a sorgir o que potser hauria restat amagat per sempre.

Mentrestant, els artistes miraven d'aprofitar noves sensacions. Voltats per remolins de colors, per sons inimaginables, captadors de les pròpies interioritats que mai no havien sentit, eren capaços de recordar i descriure les seves experiències. Trobaven, de la mà del LSD, el que el poeta portuguès Heriberto Helder en va anomenar "un rostre precipitat cap a dintre".

El paper del LSD en la creativitat artística té a veure amb la sinestèsia —transmutació de sensacions—. Les visions s'experimenten pel tacte, els sons es poden veure, el tacte es pot oir. Tots els sentits es barregen i en picar de mans "veia les ones sonores passant per davant els meus ulls", com explica el metge Solom H. Snyder, que va administrar-se ell mateix LSD.

Aquestes sensacions barrejades varen moure els científics a investigar les relacions entre tots els sentits. La recerca amb LSD va donar uns certs fruits. Avui sabem que té a veure amb la serotonina, un neurotransmissor. Les investigacions de George Aghajanian en diverses neurones, productores tant de serotonina com de noradrenalina, mostren que l'acció del LSD es relaciona amb l'anomenat *locus coeruleus*. Aquest grup de cèl·lules seria responsable de la integració de tots els sentits. Agrupa-

ment, el primer "viatge" amb LSD, ell mateix va aventurar-se a una altra prova. Va prendre 0,25 mil·ligrams de LSD per a observar-ne els efectes. Aquesta era una dosi molt petita per a les drogues conegudes, però molt elevada per al LSD. Tot el seu entorn va adquirir formes amenaçants, grotesques, la seva veïna li semblava una bruixa amb una màscara acolorida. Temia tornar-se boig i volia alliberar-se d'aquelles sensacions, però tot era debades. Catorze hores després es va recuperar. Va descriure aquest segon viatge i alguns companys de la Sandoz varen fer, amb precaucions, la mateixa prova i confirmaren la versió de Hofmann.

Primerament, el LSD i drogues semblants, foren qualificades d'al·lucinògenes. Però de seguida fou rebutjat, aquest nom. L'al·lucinació havia de ser una sensació provocada per la mateixa droga, quan el LSD el que feia era intensificar certes sensacions externes. No crea sensacions, les distorç. El psiquiatre Humphrey Osmond va trobar el nom adient: psicodèlics, és a dir, "il·lustradores de la psique". Per Osmond, el LSD augmentava la capacitat de percepció i la clarividència.

Al cap de poc temps, el LSD va assentar-se en dos camps ben diversos. D'una banda, els psiquiatres varen pensar que serviria per a tractar certes afeccions mentals. D'altra banda, alguns creadors —escriptors, pintors, músics— l'utilitzaven per a accentuar la sensibilitat i produir noves formes artístiques.

L'aplicació del LSD en el camp mèdic va ser un fracàs. Tot i que Hofmann creia

'Tripping'

Durant la gran era d'aquari un estrany acrònim comença a circular entre els rebels. Els angelicals Beatles, sempre tan subtils, van incloure'l subreptíciament en un dels seus temes psicodèlics. L'argücia enigmística d'ocultar la dietilamida de l'àcid lisèrgic a la lletra de *Lucy in the Sky with Diamonds* (1967) devia enfurismar tant Mick Jaegger que, com en altres sonades ocasions, els Rolling Stones van voler replicar als seus cosins de Liverpool. El resultat fou *Sticky fingers* (1970) un àlbum contundent de disseny polèmic (aquella suggerent bragueta signada per Andy Warhol que aquí es va haver de transformar en un pot de melmelada). Aquest lúbric LP contenia dues composicions del tot contràries a les pràctiques del jutge Garzón: l'heroic *brown sugar* i la prohibida *Sister morphine*. Més clar, l'aigua, Jaegger no estava per brocs.

L'acrònim LSD revolucionà el camp perceptiu. La fortuïta troballa l'any 1943 de la dietilamida de l'àcid lisèrgic representava una via inèdita de relació amb els sentits. Els seus usuaris experimentaven una al·lucinant mixtura sensorial. La sinestèsia sempre ha resultat especialment atractiva per als creadors. Els viatges amb LSD permeten de viure-la amb plenitud. De fet, la perillosa experiència del viatge al·lucinant ha generat tota una cultura dita psicodèlica, que es basa en el mestissatge sensorial i el barroquisme. Un dels pioners d'aquesta nova estètica fou William Burroughs. A primers dels 50 va publicar un relat autobiogràfic lúcid i duríssim sobre l'addicció als nous viatges. Burroughs signà el seu *Junkie* (1953) amb pseudònim. Anys després, l'heterodox artista que ha arribat a elaborar quadres disparant pintura amb una escopeta de canons retallats, escrivia la seva obra més celebrada en ple viatge: *Naked lunch*.

Però el fenomen social LSD té un rostre: va ser Timothy Leary qui introduí la nova substància entre els mítics creadors que després la premsa batejà com la *beat generation*. Leary actuà de profeta de la nova substància des del primer moment. Les seves prèdiques foren escoltades pels

hedonistes irreverents que creixien pertot durant la dècada prodigiosa. La llepolia de *Lucy in the Sky with Diamonds* es va estendre com una gota d'oli entre les capes més joves de la població americana i europea. S'ha fet famós l'autobús de Ken Kessey, una versió psicodèlica dels tronats bibliobusos de comarques en què van viatjar Allen Ginsberg, Jack Kerouac i tota la trepa de beates *on the road*.

Els efectes del LSD es noten en algunes cançons dels Beatles, que en van ser consumidors assidus durant una bona temporada.

Potser un dels testimonis més notables que campen per aquest número monogràfic és el del poeta, ara llorejat, Enric Casassas. L'autor de *La cosa aquella* i *No hi érem* explica, amb la boira pertinent del record enteranyinat, la seva única trobada amb Gabriel Ferrater. Es veu que alguns estudiants s'hi reuniren per parlar del català en els textos matemàtics, però "la conversa derivà". En la deriva de la

memòria, Casassas recorda un moment especial: "entaulats amb un bòtil de ginebra ve un punt que en Ferrater, potser per la meua cabellera, pregunta si sabem res del famós LSD, perquè el que és la marihuana, diu, li sembla que no deu valer un xavo, si per les pallisses de Jack Kerouac s'ha de jutjar". Enric Casassas, aleshores molt jove, va fer l'orni per por de "la roba estesa que hi havia allí", però ara creu que es va equivocar. I rebla: "potser l'obertura psicodèlica hauria donat a en Ferrater una manera més intuïtiva de veure les coses (...), tot i que LSD encaixava millor amb la profunditat moral i estètica de Joan Vinyoli que no amb la de Gabriel Ferrater". El fet és que Casassas no tornà a coincidir amb el poeta català més plagiat del segle i, per tant, no va poder esmenar el seu silenci, a pesar d'haver preparat una curiosa rèplica per a futures trobades: "en arribar a casa vaig obrir la no-

Tot i que oficialment LSD va ser declarat il·legal a final de l'any 1966, el viatge que havia començat 23 anys enrere en un innocent laboratori de l'empresa Sandoz encara no s'ha acabat. El desembargament de l'interfecte per aquests verals no va ser significatiu fins al 1969, quan la colònia de hippies autòctons que havia construït un paradís a Formentera va rebre amb gran entusiasme els acòlits de Timothy Leary. LSD circulà intensament pels Països Catalans durant els anys 70. La seva influència en alguns àmbits de la creació, com ara la música, el còmic, les arts plàstiques i la poesia va ser determinant, tal com palesa un interessant número monogràfic dedicat a la psicodèlia durant l'època Guillon de la revista literària *Lletra de Canvi* (núm. 23. 1989).

vel·la de José Mallorquí *La història de Rut* i vaig cercar-hi i subratllar la frase que traduïda al vers català literalment diu: "Dom Crisòstom comentava: / -Quan un hom cau al gin està perdut".

Es clar que avui, quan els dissenyadors de moda recuperen l'estètica psicodèlica per fer front a les demandes cada cop més capritxoses del mercat, l'experimentació sensorial de les noves lleves sembla desactivada per la puixant creació de màquines simuladores de tota mena de realitat virtuals. ¿Quant de temps hauran d'esperar els supervivents del bell viatge per a poder arregar-se al seient anatòmic d'un simulador de *trips light*? ¿Quan ens vendran el *tripping*?

Màrius Serra

El LSD no és una substància al·lucinògena perquè no crea sensacions, sinó que les distorç.

RAFA GIL

ria el conjunt de sensacions –visió, tacte, oïda, olfacte– en una sola percepció. D'aquí la barreja que senten els consumidors de LSD.

Si la recerca amb LSD ha permès d'entendre una mica millor alguns mecanis-

mes complexos de la ment, també ha decebut com a fàrmac. Més aviat ha produït efectes contraris. En comptes d'ajudar a guarir l'esquizofrènia, la provocava en persones que fins aleshores havien estat perfectament sanes. Transmetia prou va-

lència com perquè alguns joves miressin directament el sol i quedessin cecs. Va provocar suïcidis i va dur depressions profundes, que feien necessària més administració de droga per a sortir-ne. A final dels 60, molts drogoaddictes barrejaven LSD i amfetamines, vivien eufòries prolongades i entraven en un viatge de retorn difícil: cada vegada necessitaven dosis més elevades.

El viatge va acabar oficialment a final del 1966, quan el LSD fou declarat il·legal a Europa i als Estats Units. Hi ha qui n'ha seguit consumint, sense aquella mística que hom li havia donat, com un camí cap a la pau. Anava a fer companyia, així, a drogues tan antigues com la mescalina, de la qual l'escriptor Aldous Huxley va deixar testimoni a *Les portes de la percepció*. Els indis tenien per sagrat el peiot, cactus del qual s'extreu la mescalina, i que segons Francisco Hernández, metge de Felip II, els provocava visions "horroroses o bé hilarants, figures horribles com el diable". I és que les al·lucinacions o les sensacions accentuades tenen a veure sempre amb les creences, les fòbies i les filies de cada època.

Xavier Duran

DIMECRES 2 DE JUNY DEBATS ELECTORALS

FRANCESC ARNAU PSOE

DIEGO SUCH PP

V. GONZÁLEZ LIZONDO UV

MODERAT PER XIMO GENIS
A LES 23.50 H

TEMA: POLITICA SOCIAL